

ХУЛОСАИ

комиссияи ташхисии шурои диссертатсионии 6D. КОА-010-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон бо ҳайати д.и.х., профессор Бандаев С.Г., д.и.х., профессор Раҳимова У., д.и.х., Пулатов Э.Х., ки бо қарори шурои диссертатсионии 6D. КОА-010 суратчаласаи №09 аз 31.10.2023 ташкил шудааст, оид ба диссертатсияи Кабирзода Зухро Одилшо дар мавзуи “Синтез, омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявии ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α , γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳо”, барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ пешниҳод шудааст:

Комиссияи шурои диссертатсионии 6D. КОА-010-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон кори диссертатсионии Кабирзода Зухро Одилшо дар мавзуи “Синтез, омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявии ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α , γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳо”, барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ ташхис намуда, хулосаи зеринро пешниҳод менамояд.

Мубрамиш мавзуи таҳқиқот: Дар замони муосир ба синтез ва таҳқиқот оид ба чустучӯи моддаҳои фаъоли биологӣ диққати махсус дода мешавад. Дар байни чунин моддаҳо ба пайвастаҳое, ки дар асоси катехоламинҳо синтез карда шудаанд диққати махсус дода мешавад. Онҳо дар танзими мубодилаи ангиштобҳо ва чарбҳо, инчунин дар фаъолияти системаи дилу мушакҳои пиршавии организм ва ғайра нақши махсус мебозанд. Ғайр аз он катехоламинҳо ба сифати дору дар соҳаи тиб низ васеъ истифода мешаванд. Масалан, диоксифенилаланин барои табобати касалии «Паркинсон» васеъ истифода бурда мешавад.

Бо қаноатманди гуфтан мумкин аст, ки моддаҳое, ки дар асоси катехоламинҳо синтез карда шудаанд дар ташхиси тиббӣ ба таври васеъ истифода бурда мешаванд, онҳоро натанҳо дар ташхиси рагу дилҳо балки дар ташхиси касалиҳои сактаи дил ва баландшавии фишори хун тавсия кардан мумкин аст. Ҳосилаҳои аминокислотагӣ ва пептидии катехоламинҳо, ба ғайр аз як қатор хосиятҳои фоидаоваришон, боз барои дар организм дохил шудани моддаҳои фаъоли биологӣ ёрӣ мерасонанд.

Аз ин рӯ, бо роҳи ба молекулаи катехоламинҳо пайваст намудани аминокислотаҳо пептидҳо ва эпи-, α -моно- ва α , γ -дихлоргидрини глитсерол хусусиятҳои хоси катехоламинҳо баланд бардошта мешавад. Чунин пайвастаҳоро натанҳо ҳамчун препаратҳои муолиҷаи бемориҳои даруна тавсия додан мумкин аст, балки ҳамчун препаратҳои зидди молекулаи катехоламин ҳам тавсия дода мешавад.

Пайвастаҳои дар асоси катехоламинҳо ҳосилшуда, барои омӯзиши метаболизми катехоламинҳо дар организм ва барои паст намудани миқдори онҳо ҳангоми гиперкатехоланемия дар организм тавсия дода мешаванд.

Дар соҳаи синтези ин ҳосилаҳо олимон таҳқиқот бурда истодаанд, ки яке аз усулҳои баланд бардоштани фаъолияти катехоламинҳо тағйир додани шаклҳои молекулаи онҳо дар асоси аминокислотаҳо пептидҳо ва эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол мебошад.

Мақсади таҳқиқот: ин коркарди методикаи синтез, дарёфти шароити оптималии синтези ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳо ва омӯзиши ҳосиятҳои физикӣ-химиявӣ биологии моддаҳои синтезкардашуда мебошад.

Мавзӯи (предмети) таҳқиқот. Синтези ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳое, ки дар молекулашон аминокислотаҳою пептидҳо доранд ва омӯзиши ҳосиятҳои физикӣ-химиявӣ биологии моддаҳои ба дастовардашуда, инчунин ҷустуҷӯи роҳҳои дар амал татбиқ намудани онҳо.

Навгони илмӣ таҳқиқот:

1. Аввалин маротиба омӯзиши реаксияи байни эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол бо катехоламинҳое, ки дар молекулашон аминокислотаҳою пептидҳо доранд аз ҳисоби гурӯҳҳои аминӣ ва карбоксилӣ ба роҳ монда шуд.

2. Бори аввал шароити оптималии синтези ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳое, ки дар молекулашон аминокислотаҳою пептидҳо доранд, дарёфт ва ошкор карда шуд.

3. Аввалин маротиба рафти реаксия ва тозагии моддаҳои синтезкардашудаи ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол, ки дар молекулашон боқимондаҳои аминокислотаҳо, пептидҳо ва катехоламинҳоро доранд бо усули хроматографияи маҳинқабат ошкор карда шуда, вақти гузариши реаксияҳо муайян карда шудаанд.

4. Аввалин маротиба ҳосиятҳои физикӣ-химиявӣ ва тасдиқ намудани сохт ва таркиби пайвастаҳои ба дастовардашуда бо истифода аз методҳои спектрҳои массавӣ, резонанси магнитии ядро, резонанси магнитии протон ва таҳлили элементӣ: С, О, Н, N таҳқиқ карда шудаанд.

Аҳамияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқот:

- дар асоси таҳқиқотҳо гирифтани натиҷаҳои аниқ ва саҳеҳи қиматҳои эксперименталӣ;

- муқоисаи натиҷаҳо бо натиҷаҳои дар адабиёт овардашуда, зоҳиркунии мувофиқатии онҳо;

- моддаҳои синтезшуда бо усули муосири физикӣ-химиявӣ ва таносуби моддаҳои боҳамтаъсиркунанда, шароити оптималии реаксия вобаста аз омилҳои физикавӣю химиявӣ илман асоснок карда шудааст.

Аҳамияти илмию амалии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки методи сода ва дастраси синтези ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳое, ки дар молекулашон аминокислотаҳою пептидҳо доранд коркард ва дарёфт карда шуданд;

- ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол, ки дар молекулашон боқимондаҳои аминокислотаҳо, пептидҳо, ва катехоламинҳоро доранд, дар синтези маҳини органикӣ тавсия намудан мумкин аст;

- аз моддаҳои дастрас ва арзон: эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол синтези ҳосилаҳои нави онҳо дар асоси катехоламинҳое, ки дар молекулашон аминокислотаҳою пептидҳо доранд имконпазир аст.

Интишорот аз рӯйи мавзӯи диссертатсия. Оид ба мавзӯи рисолаи диссертатсионӣ 1 нахустпатент, 25 мақола нашр гардидааст, аз ҷумла 3 мақола дар маҷаллаҳои тавсиянамудаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 22 мақола дар маводи конференсияҳои илмию амалии байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ нашр шудааст.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Матни кори диссертатсионӣ дар ҳаҷми 151 саҳифаи ҷопи компютерӣ, аз ҷумла матни асосӣ дар 125 саҳифа пешниҳод шудааст. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва замима иборат буда, дорои 68 нақшаи реаксия, 22 фиг., 11 расм, 7 ҷадвал ва 113 феҳристи адабиёти истифодашуда мебошад.

Диссертатсия ба талаботи банди 67 ва 69-и тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ (дотсент, профессор), ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, таҳти №295 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад. Он фарогири масъалаҳое мебошад, ки барои рушди илми химияи органикӣ дар Тоҷикистон муҳим арзёбӣ мегарданд.

Диссертатсия аз тарафи муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои ягонагии дохилӣ мебошад. Натиҷаҳо ва нуктаҳои навини илмӣ барои

химоя пешниҳодшуда сахми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд.

Мавзӯ ва мазмуни таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ, ки аз рӯи он ба шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 19 январи соли 2022, таҳти №27/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои химоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Диссертатсия ба якчанд банди шиносномаи ихтисоси 02.00.03 – «Химияи органикӣ» мутобиқат мекунад:

Мувофиқи банди 1. Омӯзиши сохт ва хосиятҳои пайвастаҳои органикӣ бо истифодаи усулҳои химиявӣ, физикӣ-химиявӣ, физики таҳқиқот ва ҳисобҳои назариявӣ. – боби 2.3.;

Мувофиқи банди 2. Омӯзиши қобилияти реаксионӣ ва механизмҳои реаксияҳои пайвастаҳои органикӣ. Таъсифи назариявии вобастагиҳои байни сохт, хосият ва қобилияти реаксионии пайвастаҳои органикӣ.– бобҳои 1.2. ва 2.3.;

Мувофиқи банди 3. Кашфи реаксияҳои нави пайвастаҳои органикӣ ва усулҳои таҳқиқи онҳо.– боби 2.3.;

Мувофиқи банди 6. Химияи органики саноатӣ ва асосҳои илмии технологияи синтези органикӣ.– бобҳо. 1.2 ва 2.3.

Аслияти матни автореферат 76,41% ва диссертатсия 90,34%-ро аз ҳаҷми умумӣ ташкил медиҳад; иқтибосҳо ба таври дақиқ ҷо ба ҷо шудааст; маводи гирифтае, ки дар рисола бе истинод ба муаллиф истифода шудааст ё манбаъҳои истинодшуда пайдо нашудаанд, қорҳои илмие, ки доғталаб барои гирифтани унвони ҳаммуаллифӣ бидуни истинод ба ҳаммуаллифон иҷро кардааст, муайян карда нашудааст.

Муҳимияти таҳқиқ тозагиҳои илмӣ, пешинаи таҳқиқ аҳамияти назариявӣю амалии диссертатсияро ба назар гирифта, комиссия ба чунин хулоса омад, ки диссертатсияи номзади Кабирзода Зӯхро Одилшо дар мавзӯи **“Синтез, омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявии ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α,γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳо”**- Душанбе, 2023.-161 саҳ. таҳқиқоти ба итмомрасидаи комил буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст.

Автореферати диссертатсия ва мақолаҳои нашр намудаи доғталаби дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои химия (унвонҷӯ) фарогири мазмуну муҳтавои умумии диссертатсияанд.

Банди 61,62-и Низомномаи намунавӣ оид ба шурои диссертатсиониро, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, таҳти №295 тасдиқ гардидааст, ба роҳбарӣ гирифта, комиссия пешниҳод менамояд:

1. Диссертатсияи Кабирзода Зухро Одилшо дар мавзуи “Синтез, омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявии ҳосилаҳои нави эпи-, α -моно- ва α , γ -дихлоргидрини глитсерол дар асоси катехоламинҳо”, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ, ба шурои диссертатсионии 6D. КОА-010-и дар назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои ҳимоя қабул карда шавад.
2. Муқарризони расмӣ аз рӯи диссертатсия шахсони зерин таъин карда шаванд:

- **Бандаев Сирочиддин Гадоевич** - доктори илмҳои химия, профессори кафедраи химияи органикӣ ва биологияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ;

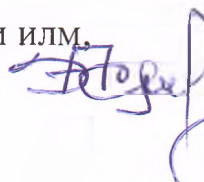
- **Абдуллаев Тоҳир Ҳасанбоевич** - номзади илмҳои химия, дотсент, ходими пешбари илмии озмоишгоҳи синтези органикии МДИ Институти химия ба номи В.И.Никитин Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон.

3. Ба ҳайси муассисаи пешбар- Муассисаи давлатии таълимию илмии Донишгоҳи давлатии Данғара, кафедраи химия таъин карда шавад.

4. Барои нашри эълон оид ба ҳимояи такрорӣ минбаъда ва чойгир намудани автореферати диссертатсия дар сомонаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳамзамон барои чопи автореферати диссертатсия бо ҳуқуқи дастнавис иҷозат дода шавад.

Раиси комиссия:

доктори илмҳои химия, сарҳодими илм,
аъзои шурои диссертатсионӣ

 Пулатов Э.Х.

Аъзои комиссия:

доктори илмҳои химия, профессор,
аъзои шурои диссертатсионӣ

 Бандаев С.Г.

доктори илмҳои химия, профессор,
аъзои шурои диссертатсионӣ

 Раҳимова М.

Имзоҳои д.и.х., Пулатов Э.Х., д.и.х., профессор Бандаев С.Г. ва д.и.х., профессор Раҳимова М.-ро тасдиқ мекунам:

Иҷрокунандаи вазифаи
котиби шурои диссертатсионӣ

 Самихов Ш.Р.

Сардори Раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДМТ
23 ноябри соли 2023

 Тавқиев Э.Ш.